

УДК 339.924

С. В. Мариніна,
аспірантка Інституту світової економіки і
міжнародних відносин НАН України
smaryn@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГРУПОВАНЬ В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Анотація. У статті виявлено тенденції та перспективи інтеграційного процесу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні з урахуванням геоекономічної ситуації в регіоні й посилення взаємозалежності між країнами – учасниками інтеграційних угруповань. Визначено фактори впливу цих країн на світовий ринок.

Ключові слова: регіональне інтеграційне співробітництво; інтеграційні процеси; економічне співробітництво; зона економічного розвитку; зона вільної торгівлі; Азійсько-Тихоокеанський регіон.

С. В. Мариніна

аспірантка Інституту мирової економіки і міжнародних відносин НАН України

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОМ РЕГИОНЕ

Аннотация. В статье выяснены тенденции и перспективы интеграционного процесса Азиатско-Тихоокеанского региона с учетом геэкономической ситуации в регионе и усиления взаимозависимости между странами – участниками интеграционных группировок. Определены факторы влияния этих стран на мировой рынок.

Ключевые слова: региональное интеграционное сотрудничество; интеграционные процессы; экономическое сотрудничество; зона экономического роста; зона свободной торговли; Азиатско-Тихоокеанский регион.

Svitlana V. Marynina

Ph.D. Student, Institute of World Economy and International Relations, The National Academy of Sciences of Ukraine

THE PECULIARITIES OF REGIONAL INTEGRATION UNITIES IN THE ASIA-PACIFIC REGION

Abstract. In the article the tendencies and perspectives of integration processes in Asia-Pacific Region are found out taking into account both the geo-economic situation in mentioned region and influence of growing interdependency on countries development in case of their membership in these integrations. In the article, definition of directions of the APR's international economic integration development and identification the differences between subregional and regional integration are represented. The specificity of APR's integration associations and prospects of their further development in the economic world space is defined. The recent macroeconomic indicators of these associations are presented. The characteristic features of economic growth areas were defined on the basis of the analysis of East Asian countries' economic cooperation. As a result of this research, the differences between the subregional and regional integration were determined.

The specificity of APR's integration is linked with the priority subregional integration over regional. The influence of the disintegration factor and differences in economic development levels are less important at the subregional level. The features of the APR's integration processes and their influence on the world economy were defined.

Key words: regional integration cooperation; integration processes; economic cooperation; economic development area; free trade area; Asia-Pacific Region.

JEL classification: F02, F29

Постановка проблеми. Посилення економічної взаємозалежності національних економік на двосторонньому, субрегіональному, регіональному та міжрегіональному рівнях стало вимогою сучасних міжнародних економічних відносин, адже очевидно, що економіка однієї країни не може замикатися в національних рамках, а повинна брати участь у міжнародному поділі праці, спираючись на порівняльні переваги.

Характерною рисою сучасної світової економіки, і зокрема Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР), є поширення тенденції до регіоналізації, особливістю якої є поглиблення економічних зв'язків із одночасним збереженням суперництва між країнами. Проте слід зауважити, що економічний успіх країн – учасниць інтеграційних угруповань регіону є нерівнозначним, а єдиного підходу до визначення особливостей цих процесів досі не визначено.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність регіональних та субрегіональних інтеграційних процесів, які набули надзвичайного поширення і стали одним із найбільших чинників, що визначають розвиток світової економіки, досліджувалася вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед них варто назвати таких українських економістів, як К. Балабанов [1], Є. Рябінін [2], В. Швед [3], С. Шергін [4; 5], російських – Н. Веремєєва [6], І. Герчікову [7], Г. Костюніну [8], М. П. Малетіна [9], В. Урляпова [10]; зарубіжних – Дж. Ревенхілла (*J. Revenhill*) [11], Р. Северіно

(*R. Severino*) [12], Х.-А. Шреплера (*H. A Shrepler*) [13], Л. Янг Янга (*Lee Young Young*) [14] та ін. Аналіз публікацій засвідчує, що єдиного підходу до визначення особливостей регіональних і субрегіональних інтеграційних угруповань практично не існує. Поза увагою дослідників залишився комплексний підхід та систематизація чинників, що зумовили регіональні й субрегіональні економічні та інші процеси, зокрема в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Це визначило актуальність пропонованого дослідження.

Метою статті є окреслення напрямів розвитку міжнародної економічної інтеграції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а саме регіонального та найбільш характерного для регіону – субрегіонального процесів інтеграції, а також виявлення відмінностей між субрегіональною і регіональною інтеграцією.

Основні результати дослідження. Однією із характерних особливостей сучасної світової економіки є тенденція до регіоналізації. В Азійсько-Тихоокеанському регіоні цей процес розпочався наприкінці 1980-х років і був спричинений необхідністю консолідації країн регіону перед загрозою протекціонізму з боку ЄС та НАФТА. До процесів інтеграції Азійського регіону підключилися країни басейну Тихого океану: США, Канада, Австралія, Нова Зеландія та острівні країни, що призвело до утворення величезного економічного простору – АТР, а динамічне зростання економіки азійських держав і поява феномена нової ін-

дустріальної економіки стали факторами визначення географічних кордонів регіону.

На АТР нині припадає понад 60% ВВП, майже 50% обсягу світової торгівлі та прямих іноземних інвестицій відповідно. У регіоні зосереджено 65% світових запасів сировини, проживає понад 40% населення землі [3; 4, с. 24; 8, с. 15].

Азійсько-Тихоокеанський регіон є третім за величиною центром світової економічної інтеграції, регіоналізм якого набув глобального значення. До регіону входять субрегіональні блоки, пов'язані географічним фактором: Північно-Східна Азія, Південно-Східна Азія, Східна Азія та Океанія, який не завжди витримується в різних підходах до країн АТР, тож їх групування відбувається незалежно від географічної віддаленості одна від одної [5, с. 36].

Система міжнародного поділу праці, яка склалася в АТР, стала основою для об'єднання економік регіону, господарського зближення на рівні транснаціональних корпорацій та фірм, що розмиває кордони і долає відокремлення національних комплексів. Переплетіння сприятливих та негативних факторів визначили специфіку азійської інтеграції – появу «фактичної інтеграції» на регіональному і субрегіональному рівні, що не є типовим для інших регіонів світу. Подібний тип інтеграції виник під впливом економічних взаємозв'язків та взаємодоповнення сусідніх країн і територій, що в кінцевому підсумку змусило уряди цих країн надати фактичній інтеграції інституціональну форму на основі підписання міждержавних угод.

Особливістю розвитку АТР є поглиблення економічних зв'язків між країнами за збереження геополітичного суперництва між ними. Частка країн Східної і Південно-Східної Азії у зростанні світового ВВП перевищує показник країн Заходу та Японії разом. За оцінками експертів, ця частка у 2020 р. може перевищити сукупний ВВП країн ЄС удвічі [8, с. 33].

Країни АТР не створюють міждержавних структур інтеграційного співробітництва, подібно до Євросоюзу, а натомість взаємодіють у рамках таких організаційних форм, як Азійсько-Тихоокеанське економічне співтовариство (АТЕС); субрегіональні інтеграційні угруповання, які існують – Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), та які формуються – «АСЕАН+3» (Китай, Японія, Республіка Корея); двостороннє співробітництво у трикутнику Японія – Республіка Корея – Китай; зона вільної торгівлі (АФТА). Наразі намічено створення зони АСЕАН – Китай і АСЕАН – Японія.

Особливістю АСЕАН є співробітництво з іншими країнами за ступенем значущості: визначаються партнери для діалогу та консультацій, а також спостерегачі. Асоціація має позитивний досвід колективного напрацювання спільної лінії поведінки на міжнародній арені й практики колегіального вирішення внутрішніх проблем Південно-Східної Азії на основі принципів консенсусу. АСЕАН наразі перетворилася на базову структуру багатостороннього співробітництва, що відіграє ключову роль в основних механізмах взаємодії в АТР.

Об'єднавши країни Південно-Східної Азії, АСЕАН продемонструвала прихильність до проголошення принципів загально регіональної економічної співпраці, що базується на дотриманні міжнародних правових норм державного

суверенітету та праві кожної країни-члена самостійно обирати модель державного розвитку. Асоціація утвердилася як сильний центр регіонального тяжіння, про що свідчить потенціал макроекономічних показників країн АСЕАН (табл. 1) [2, с. 42–43; 4; 10].

Асоціація задіяна у процесах створення регіональних угруповань на трьох рівнях: власне АСЕАН, Східна Азія та АТР, тому їй необхідно виробити чітку концепцію для кожного із цих рівнів. У «Другій декларації угоди АСЕАН» проголошувалося створення економічного об'єднання АСЕАН до 2020 р. як кінцевої мети економічної інтеграції. При цьому висувалися такі головні завдання: створення єдиного ринку; інтеграція та підвищення конкурентоспроможності; впровадження нових механізмів контролю за виконанням основних економічних програм; поглиблення регіональної інтеграції у провідних галузях економіки [9, с. 269].

До складу Асоціації входять нові індустріальні країни (НІК) з динамічною економікою, які долають наслідки економічної кризи, а відтак зазнають труднощів у процесі інтеграції. Для її прискорення досягнуто домовленості про створення зони вільної торгівлі АСЕАН – АФТА.

Новий розподіл сил у Східній Азії змусив країни регіону працювати над перспективами інституціалізації регіональної співпраці. Країни АСЕАН усвідомили, що без співробітництва із найбільшими економіками Східної Азії їм не під силу відновити економічне зростання на рівні регіону і кожної країни [14, с. 12]. У результаті у країнах Південно-Східної Азії створюються ЗВТ у форматі «АСЕАН+3» та окремо із Китаєм, Японією та Республікою Корея.

У 2002 році Китай і країни АСЕАН уклали Рамкову угоду про створення найпотужнішої в Азійському регіоні ЗВТ [12, с. 70]. Асоціацією було висловлено побажання налагодити аналогічні відносини із Росією, Японією та Республікою Корея, щоб перетворити Східну і Південно-Східну Азію на регіон більш динамічного розвитку. АСЕАН стає рушійною силою східноазійської економічної інтеграції завдяки місткому ринку й сьогодні здатний скласти конкуренцію американській та європейській економічним зонам [1, с. 15; 5; 13, с. 306–307].

Вступ до Асоціації країн, які знаходяться в перехідному періоді, перетворив її у дворівневу регіональну організацію. Досягнення цими країнами більш високого економічного статусу потребує тривалого періоду та спеціальних умов для їх розвитку.

В економічному аспекті створення Асоціації являє собою реалізацію кінцевої мети інтеграції, зафіксованої у «Баченні АСЕАН 2020 року», – розвиток стабільного, висококонкурентного регіону із вільним рухом товарів, послуг та інвестицій, збалансованим економічним розвитком, поступовим усуненням соціально-економічних диспропорцій.

Асеановський шлях інтеграції, що ґрунтується на політичній основі та взаємній безпеці, – це своєрідна альтернатива регіональній інтеграції ЄС, яка має економічне підґрунтя. Такий варіант інтеграції може стати привабливим для тих регіонів світу, де економічний розвиток ще не досяг високого рівня, але існує усвідомлення необхідності об'єднання в рамках регіонального угруповання.

На думку М. П. Малетіна, Асоціація знаходиться на початковому шляху до класичної інтеграції (по типу колишнього Європейського Економічного Співтовариства). Він потребуватиме певного часу. Але все одно це буде особливий азійський напрям інтеграції [9].

Значно ширша інтеграційна діяльність здійснюється в рамках Форуму АТЕС. Він не є організацією, має консультативний статус, до його складу входять 21 країна-учасниця. Політика АТЕС з економічних питань базується на спільних деклараціях і заявах.

Макроекономічні показники країн АСЕАН, 2011 р.

Країна	Площа, тис. кв. км	Населення, млн. осіб	ВВП, млрд. дол. США	ВВП на душу населення, дол. США	Країна	Площа, тис. кв. км	Населення, млн. осіб	ВВП, млрд. дол. США	ВВП на душу населення, дол. США
Бруней	6	0,4	16	38 534	Малайзія	330	28,6	288	10 085
В'єтнам	332	89,3	123	1 374	М'янма	677	62,4	51	824
Індонезія	1 905	241,0	847	3 512	Сінгапур	1	5,3	260	49 271
Камбоджа	181	15,1	13	853	Таїланд	513	64,1	466	5 395
Лаос	237	6,3	8	1 320	Філіппіни	300	95,9	225	2 345

Джерело: Складено автором за [15]

Маючи значний потенціал людських та природних ресурсів, потужну виробничу базу, АТЕС контролює вагому частину товарного і валютного ринків світу. Його частка (без Росії) у світовому ВВП становить 60%, у світовій торгівлі – 40%, у золотовалютних резервах – 80%. У країнах регіону проживає понад 2,7 млрд. населення [7, с. 232].

Форум поступово переріс у складний наднаціональний інститут, який сприяє координації країн-учасниць у торговельно-інвестиційній та фінансовій сферах. АТЕС – найбільш класичний приклад об'єктивного процесу інтеграції, що розвивається на основі інтернаціоналізації факторів виробництва. Тут прямий вплив держави, що здійснює цілеспрямовану політику у сфері економічного зближення, замінений рекомендаціями. Логіка розвитку капіталу при досягненні ним певних масштабів спричинює побічні інтеграційні ефекти, серед яких – інтеграційний процес в АТР, у тому числі через Форум АТЕС, що еволюціонує в інтеграційний механізм.

Країни – члени АТЕС зазвичай беруть участь в 1–3 інших угрупованнях. У цілому, 21 країна і територія АТЕС є членами 26 угруповань, зокрема 14 двосторонніх ЗВТ, шість багатосторонніх об'єднань, шести блоків, куди входить угруповання та одна країна [6; 8, с. 29–32].

Форум АТЕС не є типовим регіональним інтеграційним об'єднанням, оскільки його учасниками є країни, географічно розташовані в різних півкулях, неоднакові за рівнем економічного розвитку і можливостями [11, с. 43]. До АТЕС входять субрегіональні інтеграційні угруповання. Країни-учасниці заявили про наміри стимулювати економічне зростання в зоні АТЕС відповідно до змін, які викликані глобалізацією та «ною економікою», основу якої становить людський інтелект, інвестиції у підвищення людських ресурсів, інноваційні технології. Потужність потенціалу АТЕС визначається його макроекономічними показниками (табл. 2).

Починаючи з 1994 року, були досягнуті домовленості щодо термінів усунення торговельно-інвестиційних бар'єрів: для розвинених країн – до 2010 р., а для країн, що розвиваються – до 2020 р. Подолавши ці бар'єри, АТЕС матиме потенціал для перетворення на повномасштабне інтеграційне об'єднання на кшталт ЄС [4; 5].

Високий рівень економічної взаємозалежності та взаємодоповнюваності у країнах Східної Азії зумовив появу нової форми економічної співпраці – зон економічного росту (ЗЕР), головною метою яких є транснаціональний розвиток географічно близьких регіонів трьох і більше країн за допомогою сумісного використання факторів виробництва.

Основними відмінностями зон економічного росту від відомих форм економічної інтеграції є: спрощені умови домовленостей; менші витрати на формування ЗЕР; нижчий економічний ризик; пріоритет розвитку приватного підприємницького сектору. На відміну від інтеграційних угруповань АТР зони економічного росту орієнтовані на поглиблення зв'язків із третіми країнами, що важливо для країн регіону.

Проекти восьми ЗЕР, які тільки-но створені або вже реалізуються, охоплюють 13 країн і територій Східної Азії та Росії: Південна зона росту об'єднує Сінгапур, Індонезію і Малайзію; Східноасіанська – Бруней, Індонезію, Малайзію, Філіппіни; Північна – Індонезію, Малайзію, Таїланд; Економічна зона «Великий Китай» поширюється на Китай, Гонконг, Тайвань; Економічна зона «Великий Меконг» – на Таїланд, В'єтнам, Лаос,

Камбоджу, М'янму, провінцію Юньнань у Китаї; Економічна зона «Коло Японського моря» – Китай, Республіку Корея, КНДР, Японію, Росію; Економічна зона «Коло Південно-Китайського моря» – Японію, КНДР, Китай і Республіку Корея; Економічна зона басейну р. Туманган охоплює Китай, КНДР, Монголію, Росію, Республіку Корея.

Характерними рисами ЗЕР є економічна взаємодоповнюваність сторін завдяки наявним факторам, з-поміж яких: природні, трудові ресурси, технології, капітал; сформована структура торгівлі та капіталовкладень у регіоні; взаємодоповнюючий рівень економічного розвитку; географічна близькість; схожий рівень розвитку інфраструктури; спільна участь державного і приватного підприємницького секторів. Зони економічного росту розглядаються як первинна стадія поглиблення інтернаціоналізації економічного розвитку.

На півдні Тихоокеанського басейну АТР діє вісім регіональних угод щодо створення зон вільної торгівлі. Найбільш потужними є Зона вільної торгівлі між Австралією та Новою Зеландією – АНЗСЕРТА (СЕР), Зона вільної торгівлі між Новою Зеландією і Сінгапуром (АНЗСЕРП) та Зона вільної торгівлі у складі двох країн – членів СЕР і десяти країн – учасниць АСЕАН-АФТА.

Зону вільної торгівлі між Австралією та Новою Зеландією вважають найефективнішою серед двосторонніх об'єднань і першою угодою, яка поширила вільну торгівлю на послуги. Зона вільної торгівлі між двома етнічними, політично та історично близькими країнами передбачає вільне переміщення трьох факторів виробництва – товарів, послуг і осіб, а також інші етапи взаємного співробітництва. Двостороння ЗВТ між цими країнами має сукупний ВВП понад \$650 млрд.

Перспективи економічної інтеграції в рамках СЕР пов'язані із загальною концепцією, що спрямована на подальше розширення взаємної торгівлі й зміцнення потенціалу двох економік як конструктивний фактор в АТР та світі у цілому. Сторони угоди стимулюють двосторонні зв'язки і визначають спільні заходи із розвитку зовнішніх відносин, перш за все із країнами АТЕС. Виконання норм угоди сприяє зменшенню залежності економік від необхідності протекціоністського захисту і підвищенню їх конкурентоспроможності в міжнародній торгівлі та інвестиційному процесі [8, с. 87–89].

Зона вільної торгівлі між Новою Зеландією і Сінгапуром збільшила ємкість ринку двох країн до \$200 млрд. Економічні вигоди ЗВТ визначаються як стимулювання взаємного товарообігу між країнами-членами, розширення економічних та інвестиційних зв'язків, забезпечення більш вільного доступу товарів і послуг на ринки партнерів, а також сприяння розвитку вільної торгівлі та руху капіталів у рамках АТЕС.

Макроекономічні показники країн АТЕС, 2011 р.

Таблиця 2

Країна	Площа, тис. кв. км	Населення, млн. осіб	ВВП, млрд. дол. США	ВВП на душу населення, дол. США	Країна	Площа, тис. кв. км	Населення, млн. осіб	ВВП, млрд. дол. США	ВВП на душу населення, дол. США
Австралія	7 692	22,6	1 487	66 151	Перу	1 285	30,0	177	5 904
Бруней	6	0,4	16	38 534	Республіка Корея	99	49,8	1 116	22 424
В'єтнам	332	89,3	123	1 374	Росія	17 098	142,4	1 850	12 993
Гонконг	1	7,1	244	34 259	Сінгапур	1	5,3	260	49 271
Індонезія	1 905	241,0	847	3 512	США	9 364	311,9	15 076	48 328
Канада	9 971	34,4	1 739	50 496	Таїланд	513	64,1	466	5 395
Китай	9 561	1 347,4	7 298	5 417	Тайвань	36	23,2	346	20 083
Малайзія	330	28,6	288	10 085	Філіппіни	300	95,9	225	2 345
Мексика	1 958	113,7	1 154	10 146	Чилі	757	17,2	248	14 403
Нова Зеландія	271	4,4	159	35 973	Японія	378	127,9	5 867	45 870
Папуа-Нова Гвінея	463	6,7	13	1 900					

Джерело: Складено автором за [15]

Створення Зони вільної торгівлі СЕР-АФТА планується завершити до 2015 р. Головними цілями ЗВТ є розширення загального ринку для підвищення ефективності й конкурентоспроможності фірм і галузей, лібералізація взаємних економічних зв'язків та розширення торгівлі. Пропонується дотримуватися принципу «АТЕС плюс» – провести лібералізацію раніше, ніж це намічено в заходах Форуму.

Особливістю проекту СЕР-АФТА є техніко-економічне сприяння, яке не є об'єктом угод АФТА і СЕР. Спільна ЗВТ запровадила цей напрям для найбільш повної та ефективної реалізації принципу вільного переміщення факторів виробництва і його диверсифікації, створення інфраструктури у сфері технічних навичок, людських ресурсів. За оцінкою експертів, зниження митних та інших торговельних бар'єрів, стимулювання взаємного товарообігу дозволить збільшити ємність внутрішнього ринку вдвічі – до \$1 трлн. [5; 8, сс. 100, 115–117].

Геополітичний і геоелектронічний простір АТР тривалий період не був задіяний у магістральних напрямках світового розвитку. Але сьогодні є підстави вважати, що активізація відносин між провідними світовими та тихоокеанськими державами перетворюється на визначальний фактор глобального розвитку, а власне глобалізація стає азійською за формою і масштабами.

Висновки. Азійсько-Тихоокеанський регіон – найбільш перспективний та динамічний у розвитку регіон світу. Суттєві відмінності в економічних, політичних, соціальних сферах не впливають на країни АТР, які активно взаємодіють між собою. Випереджаючи інші регіони світу за темпами зростання, АТР створює передумови для розгляду міжнародної економічної інтеграції як процесу, що сприяє розвитку і росту споживання та виробництва.

Специфіка азійсько-тихоокеанської інтеграції пов'язана із пріоритетом субрегіональної інтеграції над регіональною – на субрегіональному рівні менш значимі є і вплив фактору дезінтеграції, і відмінність у рівнях економічного розвитку.

Серед особливостей інтеграційних процесів у рамках АТР виділимо такі: позитивний вплив на економіку країн-учасниць; можливість своєчасно адаптуватися до нових технологічних і фінансових вимог, пов'язаних із процесом глобалізації; створення умов для формування на основі АТЕС інших структур інтеграційного характеру. Кожна із зазначених особливостей може бути об'єктом подальших досліджень.

Література

1. Проблеми інтеграції України у світовий економічний простір / [Балабанов К. В., Булатова О. В., Гаврилова Н. В. та ін.]; за ред. К. В. Балабанова. – Донецьк : Вебер, 2007. – 234 с.
2. Рябінін Є. Сучасні проблеми та перспективи АСЕАН / Є. Рябінін // Зовнішні справи. – 2011. – № 3. – С. 42–45.
3. Азійський напрям зовнішньої політики України: проблеми і перспективи. Аналітичні оцінки : монографія / [Швед В. О., Нагайчук В. І., Варбанець П. А. та ін.]; за ред. В. О. Шведа. – К. : НІСД, 2008. – 222 с.
4. Шергін С. Комплексні проблеми інтеграції в АТР: від Пусанського до Ханойського саміту АТЕС / С. Шергін // Політика і час. – 2007. – № 6. – С. 24–29.

5. Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіону / С. Шергін // Зовнішні справи. – 2009. – № 2. – С. 36–39.
6. Веремеев Н. В. Международно-правовой статус форума «Азиатско-Тихоокеанское экономическое сотрудничество» / Н. Веремеев // Московский журнал международного права. – 2004. – № 3 (55). – С. 116–131.
7. Герчикова И. Н. Международные экономические организации / И. Н. Герчикова. – М. : Консалтбанк, 2000. – 255 с.
8. Костюнина Г. М. Азиатско-Тихоокеанская экономическая интеграция / Г. М. Костюнина. – М. : Московский государственный институт международных отношений (Университет), Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2002. – 208 с.
9. Малетин Н. П. АСЕАН: Четыре десятилетия развития : монография / Н. П. Малетин. – М. : Московский государственный институт международных отношений (Университет), 2007. – 312 с.
10. Урляпов В. Расширение АСЕАН: мотивы, значение, последствия / В. Урляпов // Международная жизнь. – 2010. – № 10. – С. 85–95.
11. Revenhill, J. APEC and the construction of Pacific Rim Regionalism / John Revenhill. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 308 p.
12. Severino, Rodolfo C. Southeast Asia in search of an ASEAN Community / Rodolfo C. Severino. – Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2006. – 520 p.
13. Шреплер Х.-А. Международные организации : справочник / Х.-А. Шреплер ; пер. с нем. С. А. Тюпаева. – М. : Международные отношения, 1995. – 320 с.
14. Young Young L. ASEAN Matters. Reflecting on the Association of Southeast Asian nations / Lee Young Young. – Singapore : World Scientific Publishing Co. Ptc. Ltd., 2011. – 372 p.
15. Australian Government – Department of foreign affairs and trade [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/>

Стаття надійшла до редакції 10.01.2013

References

1. Balabanov, K.V., Bulatova, O.V., Gavrylova, N.V. et al. (2007). *Problems of Ukraine's integration to the world economic space*. Donetsk: Weber, 2007. 234 p. (in Ukr.).
2. Ryabinin, E. (2011). Present problems and perspectives of ASEAN. *Foreign Business*, 2011, no. 3, pp. 42–45 (in Ukr.).
3. Shved, V.O., Nagaychuk, V.I., Varbanets, P.A et al. (2008). *Asian direction of Ukraine's foreign policy: problems and perspectives*. Kyiv: The National Institute of Strategic Studies, 2008. 222 p. (in Ukr.).
4. Shergin, S. (2007). Complex problems of integration to APR: from Busanian to Hanoi summits of APEC. *Politics and Time*, 2007, no. 6, pp. 24–29 (in Ukr.).
5. Shergin, S. (2009). The driving power of the Asia-Pacific Region. *Foreign Business*, 2009, no. 2, pp. 36–39 (in Ukr.).
6. Veremeiev, N.V. (2004). International recognition of Asia-Pacific Economic Cooperation Forum. *Moscow Journal of International Law*, 2004, no. 3 (55), pp. 116–31 (in Rus.).
7. Gerchikova, I.N. (2000). *International economic organizations*. Moscow: Konsaltbankir, 2000. 255 p. (in Rus.).
8. Kostunina, G.M. (2002). *Asa-Pacific Region's economic integration*. Moscow: Moscow State Institute of International Relations, 2002. 208 p. (in Rus.).
9. Maletin, N.P. (2007). *ASEAN: Forty years of development*. Moscow: Moscow State Institute of International Relations, 2007. 312 p. (in Rus.).
10. Urlyapov, V. (2010). Expansion of ASEAN: reasons, meaning, aftereffects. *International Life*, 2010, no. 10, pp. 85–95 (in Rus.).
11. Revenhill, J. (2002). *APEC and the construction of Pacific Rim Regionalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 308 p.
12. Severino, Rodolfo C. (2006). *Southeast Asia in search of an ASEAN Community*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006. 520 p.
13. Shrepler, H.A. (1995). *International organizations*. Moscow: International Relations, 1995. 320 p. (in Rus.).
14. Young Young L. (2011). *ASEAN Matters. Reflecting on the Association of Southeast Asian Nations*. Singapore: World Scientific Publishing Co. Ptc. Ltd., 2011. 372 p.
15. Australian Government – Department of foreign affairs and trade. Access mode <http://www.dfat.gov.au/geo/fs/>

Received 10.01.2013

Різні погляди – одна держава

аналітика, новини, коментарі
на новому інформаційно-аналітичному порталі
Інституту трансформації суспільства

www.osp-ua.info